

Note de lectură

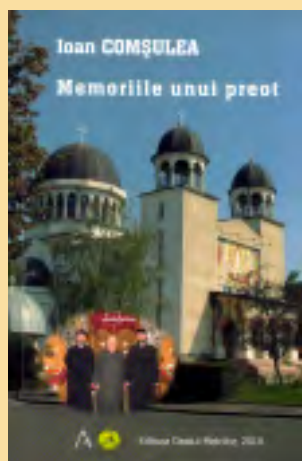
Steluța Pestrea Suci: *Străzi, case, oameni din Brașov*, Brașov, Editura „Foton”, 2011, 358 pag.

În bibliografia Transilvaniei, cartea Steluței Pestrea Suci are un antecedent în volumul *Hermannstadt. Von seinen Hansern und Menschen/ Sibiu. Despre casele și oamenii săi*, publicat de dramaturgul și scriitorul Otto Fritz Jickeli (1888-1960) în 1927. Dar prin fiorul emoțional, parfumul nostalgic ce-i înfioară, pe alocuri, scriitura, ea se așază în vecinătatea *Brașovului de altădată* al lui Sextil Pușcariu, iar preocuparea pentru sensibilizarea cititorului pentru un Brașov ce tinde să devină memorie o înrudește (editorial) cu cel puțin alte două apariții de dată recentă: albumul *Brașovul de odinioară* (Editura „Foton”, 2008) de Aristotel Căncescu și Titus Măzgăreanu și *Brașovul în o sută de poezii / Kronstadt in hundert Gedichte* (Editura „Pastel”, 2007 – ediția I și 2009 – ediția a II-a). Punctul de pornire al cărții este, însă, o atitudine sentimentală mărturisită: *Iubesc Brașovul și-l port înlăuntrul meu. Nu mă plictisesc să-l străbat în lung și-n lat, deși mi-e bine cunoscut. Descopăr mereu alte și alte amănunte, culeg noi impresii, recuperez imagini și, mai ales, încerc să le păstrez nealterate. [...] Sunt sentimentele care m-au îndemnat să pornesc această carte despre străzi și case, unele pierdute în fumul trecutului, altele rămase până astăzi, dar mutilate de repetate modernizări, despre oameni care au trăit în ele, despre viața lor cu bucurii și necazuri, într-un cuvânt despre sufletul viu al orașului. Rezultatul?! O carte extraordinară* (Ioana Părvulescu), o carte foarte importantă pentru identitatea locului (Andrei Bodiș), receptată cu interes din chiar momentul lansării. Căci valorificându-și experiența publicistică anterioară (în bibliografia de autor a Steluței Pestrea Suci mai figurează două cărți de succes, protagoniștii cărora sunt actorii brașoveni Costache Babii și Dan Săndulescu, dar și o carte de interviuri cu

personalități din lumea teatrului, brașovene sau nu), autoarea cărții *Străzi, case, oameni din Brașov* recurge la o formulă scripturală mai apropiată beletristicii decât stilului folosit, de regulă, în scrierile, oarecum monografice. Lectura ei dă impresia că autoarea chiar străbate Brașovul la pas și își scrie (sub ochii cititorului), povestirile: unele auzite de la alții, altele moștenite de nu se știe de la cine sau știute numai de ea, restituind prezentului un trecut aproape fabulos. Doar că naratoarea se retrage mereu în plan secund. Casele și străzile Brașovului devin ele însele personaje, în prima parte a cărții. Lor le urmează, printr-o firească translație (în partea a doua a cărții) celebrele familii brașovene de din vremi mai îndepărtate sau mai apropiate, se aud pașii nenumăratelor personalități care, de-a lungul timpului, și-au unit (fie și temporar) destinele cu Brașovul. Oralitatea, lejeritatea frazelor (uneori contaminate parcă de misterul acelor povești cu zâne și cu zmei) reprezintă mai mult un artificiu de suprafață. Căci țesătura textului – ingenioasă interferare a celor trei tipuri de memorie (afectivă, culturală și colectivă) –, fotografiile (unele inedite) reproduse insinuează nenumăratele zile petrecute de cercetătoarea Steluța Pestrea Suci prin arhive sau consultând presa vremii, pentru a da girul autenticității multitudinii de informații oferite cititorului, pentru a spori valoarea documentară a cărții.

Ioan Comșulea: *Memoriile unui preot, Brașov, Editura „Dealul Melcilor”, 2010, 146 pag.*

Cartea preotului Ioan Comșulea (n. 1933) este, așa cum o anunță și titlul (*expresie a „smereniei” duse până la impersonalizare* – observația aparține lui Virgil Borcan, semnatarul textului însoțitor de pe coperta IV), o scriere memorialistică (*o spovedanie* – cf. același V.B.), ce, de asemenea, evocă un segment de viață

brașoveană, cuprins între 1959 (anul în care, pe atunci, „tânărul” preot I.C., proaspăt absolvent al Facultății de Teologie din Sibiu, își ia în primire parohia din Crizbav) și 2008. Importanța cărții (ceea ce justifică semnalarea ei, chiar cu întârziere), fără a-i minimaliza latura autoreferențială, este și ea documentară: *Zeci de pagini derulează întâmplări și conflicte, prezintă oameni, de la mitropolitul Antonie Plămădeală la preoți parohi sau slujbași ai statului pe fondul evenimentelor ce s-au petrecut (înainte) și după 1989 și-n Brașovul nostru...* (Ion Topolog: „Cuvânt înainte”, p.7). Căci „nucleul epic” al memoriilor îl constituie relatarea avaturilor legate de construirea la Brașov a Bisericii „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” de pe strada (fostă, la vremea respectivă, Cernășevschi) cu nume omonim, proiect inițiat și dus la bun sfârșit – cu riscantă perseverență (în anii ceaușismului) – de părintele Ioan Comșulea care, de altfel, după 1989, și-a legat numele și de înălțarea altui impozant lăcaș de cult (Biserica „Schimbarea la Față” din cartierul „Astra”), precum și a căminului pentru persoanele vârstnice, situat în imediată apropiere. Dar „dosarul Bisericii Sfinții Arhangheli” (numele care-l populează sunt dintre cele mai diferite – Emil Moldovan, directorul general al fostului I.C.I.M., mitropolitul Nicolae Mladin, Gheorghe Dumitrache, Eugen Duldner – emisarul pecereului brașovean în lumea clerului, arhitectul evreu Andor Francisc, autorul proiectului și alții „personificând” tot atâtea atitudini diferite) riguros redat, prin permanentă trimitere la adrese și documente oficiale, încarcă paginile „Memoriilor” de o tensiune specială. Semnificativ ar putea fi episodul dialogului dintre părintele Ioan Comșulea și un oficios al partidului, purtat la sediul C.C. al P.C.R. în 20 decembrie 1979: *Mi se ceruse – notează autorul cărții – să fiu îmbrăcat civil și să nu port barbă. Încredințat de identitatea mea, m-a întrebat în șoaptă: „Ai familie?” I-am răspuns că sunt căsătorit și am patru copii. Atunci el mi-a spus: „Ești nebun!”. Am cerut lămuriri, să nu mor prost, cum se spune. Mi-a răspuns tot în șoaptă: „Măi, părinte, dacă protopopul nu vrea biserică, asemenea Mitropolitul, cât și Patriarbul, nu ești nebun?” De îndată m-am grăbit și i-am spus: „Aceștia vor”. Din nou mi-a replicat: „Atunci de ce nu vin ei aici să intervină?” Și a continuat: „Pentru tine e destul să construiești biserică”... Există însă și o „surpriză” deosebită în „Memoriile unui preot”: capitoul intitulat *Despre Virgil Trofin* (pp.97-99). Virgil Trofin, care între 1974 - 1977 a fost prim secretar al Brașovului. Este cel care, eludând indicațiile lui Nicolae Ceaușescu, a dat aprobările (acestea până la urmă au fost „anulate”) pentru construirea bisericilor „Cuvioasa Paraschiva” din Orașul Victoria și „Sfinții Arhangheli” din Brașov (părintele Comșulea îi atribuie calitatea de „ctor” al lor), iar după moartea/„asasinarea” sa (1 iunie 1984), Nae Trofin (fratele lui Virgil) a devenit aliatul preotului Ioan Comșulea,*

sprijinindu-l în finalizarea proiectului prin „scrisori patetice” adresate unora dintre autoritățile vremii. Puține sunt cărțile scrise de preoți în care transpar asemenea paradoxale și dramatice situații.

***** Literatura română contemporană: Eugen Negrici și Cornel Ungureanu, coord. Andrei Bodiu, Brașov, Editura Universității „Transilvania”, col. „Symposium”, 2011, 314 pag.**

Inițiat în 2006 (și avându-i ca invitați în cele șapte ediții de până acum pe: Mircea Horia Simionescu, Emil Brumar, Ana Blandiana, Gabriela Adameșteanu, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Livius Ciocârlie, Ion Pop, Radu Cosașu, Eugen Negrici, Cornel Ungureanu), Colocviul Național Universitar de Literatură Română Contemporană este în concepția inițiatorului său (*Pentru mine însă... are și o miză sentimentală. Sub o formă sau alta mi-l doream încă de pe vremea studenției mele timișorene – Andrei Bodiu*) unic în țară: *Nu știu nicio manifestare științifică filologică românească la care subiectul/subiecții analizați să fie prezenți și nu știu să existe o întâlnire în același loc și în același timp a atâtor generații de filologi*. Unic, se poate spune, este și acest volum care adună între copertile sale, „ad integrum” (datorită eforturilor unei echipe de doctorande – Adriana Bărbat, Mihaela Alecu, Naomi Ionică și Alexandra Ungureanu) și transcrisă *cu creionul în mână*, desfășurarea colocviului. În acest fel, emancipat de rigiditatea canoanelor cărora li se supun de regulă culegerile de comunicări și intervenții suținute pe la diferite sesiuni „academice”, volumul *Literatura română contemporană* este o carte vie, la fel de vie și imprevizibilă ca literatura însăși. Primei secțiuni, ce surprinde momentul deschiderii, cu alocațiunile consacrate invitațiilor (*Alexandru Mușina despre Cornel Ungureanu și Andrei Bodiu despre Eugen Negrici*) îi urmează un compartiment generos, prin spațiul acordat, ce permite desfășurarea dezinhbată a unor voci critice în formare: lucrările celor 15 studenți care s-au „produs” în sesiunile dedicate lui Eugen Negrici și, respectiv, Cornel Ungureanu. Aceștia le răspund, printr-o simetrie armonioasă, câteva pagini mai încolo (pp. 183-268), fără aplombul „superiorității”, comunicările din cadrul celor două sesiuni ale profesorilor: Andrei Bodiu, Dumitru Mircea Buda, Adriana Bărbat, Adrian Lăcătuș (despre Cornel Ungureanu) și Crina Bud, Cătălin Ghiță, Dan Țăranu, George Neagoe și Irina Georgescu (despre Eugen Negrici). Dar de o vervă specială, emanație a spontaneității, sunt dialogurile cu invitații, deși absolut necesara încărcătură de tensiune o conferă paginilor volumului coordonat de Andrei Bodiu, cele două dezbateri: *Continuități și rupturi în instituția literaturii în ultima jumătate de secol: 1961-2011* (pp. 159-182) și

Note de lectură

Critica de întâmpinare astăzi (pp. 288–313). Pe parcursul lor, replicile combatanților, când ironice, când tăioase ca o sclipire de bisturiu sau chiar apatice și conformiste (în unele cazuri) par a fi avut și „clipe de amuțire” în fața unor inflamante și lucide constatări, ca aceasta: *Întrebarea este dacă studenților cărora li se predă D.R. Popescu, acesta le mai spune realmente ceva. La fel Augustin Buzura, Nicolae Breban. Tot ce a scris după 1990 este complet – cum să spun – depășit, în afara realității. Asta arată că acești scriitori erau intim legați, în diverse feluri, de regimul comunist prin care trăiau și-și construiseră gloria. Același lucru s-a întâmplat și cu poeți cum ar fi Dinescu, Blandiana, Ileana Mălăncioiu. Oamenii respectivi au rămas, deși continuă să scrie, să publice, au succes, Mălăncioiu – o extraordinară publicistă în anii '90, Dinescu... actualmente bucatăra el în Cetate, Ana Blandiana – Alianța Civică. Dar ei, ca scriitori, nu mai contează* (Alexandru Mușina).

Nicolae Prelipceanu: *Odioseea*, Iași, „Institutul European”, 2011, 414 pag.

Subintitulată *Jurnal pe sărite*, cartea lui Nicolae Prelipceanu propune cititorilor o selecție de 114 articole („contra-editoriale”, cum le-a numit Horia Gârbea) dintre cele publicate de reputatul poet și publicist între 2006 și 2011, majoritatea în „România liberă”, unde autorul lor (actualmente redactor-șef la revista „Viața Românească”) a lucrat mai mulți ani în calitate de șef al Secției Cultură. Seducătorul ei titlu are funcționalitatea unei „figuri de stil”. *Jocul de cuvinte*, ca expresie a raportării ironice la motive livrești sau construcții lexicale „dējă vu”, a mai fost folosit de autor (*Dialoguri fără Platon, Binemuritorul, Arma anatomică* etc.), dar – de această dată – el este produsul unei „inspirații de moment”, într-o „discuție veselă” avută, cândva, cu Nichita Stănescu: *Băăătrâne, ce-ar fi să scriem și noi o Odisee* – își amintește Nicolae Prelipceanu că ar fi zis acela. Răspunsul său a fost: *Poate mai bine o Odioseea*, ca – după ani – să concluzioneze: *S-ar fi potrivit și atunci dar, din păcate*, se potrivește și azi (subl.ns.). Sublinierea ar putea constitui, în sine (căci, *deși riguros datate și se referă la momente precise ale istoriei recente, nu sunt afectate de trecerea timpului* – observase și Horia Gârbea în „Luceafărul”,

nr.1/2012) răspunsul la întrebarea pe care Gabriela Gheorghisor și-a pus-o la sfârșitul recenziei (cf. *D'ale post tranziției* în „România literară”, nr.37/2011) consacrată *Odioseei: La ce bun strângerea într-un volum a „plăcintelor publicistice” bune de infulecat doar fierbinți?*, întrucât cartea lui Nicolae Prelipceanu cu paginile ei aproape „negre”, nu pare a fi fost „alcătuită” doar pentru păstrarea memoriei. În primul rând, că, scriindu-le, Nicolae Prelipceanu s-a distanțat din start, prin însăși condiția lui de scriitor (uimitoarea capacitate asociativă, frecvențele trimiteri la evenimente și situații similare din istorie, permanenta atitudine reflexivă ș.a. conferă textelor din *Odioseea* o „încărcătură” cu bătaie lungă), dar și de persoană publică implicată la propriu (consilier șef la Inspectoratul pentru Cultură București, ziarist la „Cotidianul”, director de programe la televiziunea independentă SOTI, consilier de stat la Guvernul României etc.) în mecanismele vieții sociale de după 1989, de „editorialității” înregimentați politic sau prinși până la uitare de sine în capcana imediatului. Ceea ce face ca, acum, citite una după alta într-o carte, articolele lui Nicolae Prelipceanu să dobândească, prin scepticismul (pe care ironia și autoironia permanent vehiculate nu-l pot estompa) calitatea unui documentar tulburător, aproape deprimant. Chipul României, așa cum se desprinde el din cartea lui Nicolae Prelipceanu, nu deconspiră atât scepticismul aparent cioranian al autorului, cât comunică ideea de fatalitate istorică: *Țara obligatorie, de care nu putem scăpa... țara unde dacă nu dai șpagă nu obții nimic din ceea ce oriunde altundeva se obține printr-o simplă solicitare la funcționarul de la ghișeu... țara unde averile demnitarilor cresc într-o clipă cât ale altora într-un an sau într-o viață... țara unde tunurile date de oamenii zilei, de obicei apropiați ai celor de la putere, rămân în ziare și nu trec în dosare... țara unde agresivitatea voluntară și involuntară domnesc de la nivelul cel mai înalt la cel mai umil... țara medicilor prost plătiți... țara în care totul se rezolvă la televizor și rămâne neschimbat în realitate... țara gunoaielor de pe marginea căilor ferate și a drumurilor, țara recoltelor ratate, a escrocilor de tot felul, prea des cocoțați în funcții înalte, țara minciunii generalizate și a iluziilor pierdute.* (*Țara obligatorie*, pp. 219–221). Așadar, *jocul*

de cuvinte – cum însuși autorul avertizează – *între celebra* Odisee și nu mai puțin *celebrul cuvânt* odios sugerează tocmai privirea aruncată asupra unei lumi fără speranță. Și, poate, nu întâmplător (în ordine editorială) *Odioseea* este predecesoarea unei cărți de poezie, la fel de tulburătoare și cu un titlu pe măsură: *La pierderea speranței* (Editura „Casa de pariuri literare”, 2012). Din paginile ei pare a se arăta cititorilor și cunoscuților un altfel de Nicolae Prelipceanu: *nici un orizont nici o luminiță/ la capătul acestui tunel/ în lumina zilei/ prin care învăț să mă târăsc asemeni soldatului/ alexandr matrosov în fața cazematei germane/ acum câteva zeci de ani/ într-un film sovietic/ dar peste mine a trecut cu pași glorioși minciuna/ și oricât m-am oșpat a lăsat o dără murdară/ care se mai vede printre circumvoluțiunile/ creierului meu...*

Nicolae Stoie: Biblioteca de unică folosință, Alba Iulia, Editura „Gens Latina”, 2012, 200 pag.

O selecție de texte (recenzii, croniche, opinii literare etc., publicate de autor, între 1995 și 2011, în diferite periodice culturale) este și cartea lui Nicolae Stoie, structurată în patru secțiuni: *25 de autori brașoveni și cărțile lor*, *25 de portrete ocazionale voalate de timp*, *Conspecte de omorât timpul* și *Câteva atitudini expirate*. „Genul” ilustrat este acela al publicisticii literare, după cum se face precizarea în textul de pe ultima copertă, deoarece autorul lor nu-și asumă orgoliul de „critic literar”, ci dă expresie unei subiectivități ce nu se bazează decât pe un *exersat miros literar*. Citite însă (sau recitite) între două coperti, imaginea pe care ele o conturează este una unitară, în sensul că, ignorând rigorile oricărui canon, chiar și atunci când au forma unor „recenzii”, acestea par a fi mai curând niște schițări apocrif, conferind (deopotrivă) scriitorilor (unii consacrați, câțiva aproape necunoscuți) și cărților „statutul” de personaje. Altfel spus, *Biblioteca de unică folosință* dă (poate și datorită faptului că reproducerea textelor nu respectă criteriul cronologic al apariției, ci se subordonează ordinii alfabetică a autorilor) impresia unui decupaj instantaneu, aproape neglijent din „viața literară la zi”, deoarece selecția cărților și autorilor nu pare a fi fost dictată de criterii elaborate. Un defect, pe care, „inteligenta scripturală” a autorului, remarcată de Virgil Borcan pe ainslagul copertei a IV-a (unde – de altfel – cartea mai beneficiază și de recomandările lui Paul Aretzu și Constantin Cubleşan), îl transformă în „calitate publicistică” printr-o continuă relativizare a propriilor opinii și exploatarea – chiar și atunci când acestea nu sunt explicit divulgate – relațiilor de afecțiune instituite, de-a lungul timpului, între el și scriitorii „portretizați”; ceea ce nu constituie un impediment pentru punerea în circulație a unor date și observații incomode, încât la finalul *Avertizării (ne)meteorologice* ce deschide cartea (în loc de

prefață) se face precizarea: *Foarte probabil, în zilele ce vor urma apariției... cărții, asupra autorului ei se va abate o ploaie de reproșuri, care – pe alocuri – e posibil să depășească 20-25 de injurături pe minutul de convorbire telefonică* (pag.8). Printre cei 41 de autori brașoveni, care (într-un fel sau altul) sunt prezenți între copertele cărții *Biblioteca de unică folosință* se numără și scriitorii: Andrei Bodiu, A.I. Brumar, V. Copilu Cheatră, Gheorghe Crăciun, Daniel Drăgan, Ion Itu, Ion Lupu, Mircea Moț, Doru Munteanu, Emil Neagu, Ioan Paler, Daniel Pișcu, Mircea Valer Stanciu, Ion Topolog, Vladimir Udrescu.

Sonia Elvireanu: În umbra cuvintelor, Sibiu, Editura „Imago”, 2011, 186 pag.

La o primă citire, titlul ales de Sonia Elvireanu pentru volumul său de eseuri pare doar o trimitere (în genul aceleia făcute cândva de Cornel Ungureanu cu *La umbra cărților în floare* – 1975) la Marcel Proust, cum însăși autoarea specifică în textul *În loc de prefață*. În realitate, el exprimă mai curând o atitudine. Semnatară, până acum, a două cărți de poezie (*Timp pentru doi* și *Dincolo de lacrimi*), a unui eseu scris în franceză (*Le retour d'exil dans le roman L'ignorance de Milan Kundera* – Sibiu, Editura „Imago”, 2010), dar și a unei traduceri de succes din poetul Jose Maria Paz Gago (*Manual pentru îndrăgostirea prințeselor*) publicată în Macedonia la Editura „Poetiki”, Sonia Elvireanu practică o eseistică cu caracter de „blog literar”, animată nu atât de tentația judecăților de valoare, cât de dorința de a se regăsi pe sine în *impresiile fugare ale lecturii* (op.cit., p. 5), opiniilor tranșante sau hazardului polemic preferându-le situația, cu insinuată admirație, în umbra cuvintelor celorlalți, de unde, însă, comunică observații capabile să stârnească interesul pentru autorii și cărțile comentate, să atragă atenția asupra unor destine literare fascinante (*Anna de Noailles*, pp.13-25) sau să nuanțeze, prin continuă relaționare cu alte informații sau surse bibliografice, „conceptele” în vogă. De exemplu: *trădarea intelectualilor*, pus în circulație de Julien Brenda în perioada interbelică și folosit de Ana Selejan ca titlu pentru unul dintre volumele seriei *Literatura în totalitarism*. Dar la fel de incitante sunt și celelalte propuneri de lectură făcute de Sonia Elvireanu. Printre ele, în mod evident, cartea lui Harry Mulisch, *Siegfried. O idilă neagră*, cu trimiteri la ipoteticul jurnal inedit al Evei Braun și la presupusul fiu natural al lui Hitler, cu toate că adevărata vocație analitică și predispoziția spre sinteză ale Soniei Elvireanu capătă contur convingător în eseurile ce „atacă” „cești-uni la ordinea zilei”: *Literatura română în totalitarism* (pornind de la serialul omonim al Anei Selejan) și *Exilul românesc postbelic*, remarcabile prin bogăția informației și nuanțările propuse.